

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” A Comparative Study of Thai Idiomatic Expressions Containing the Word “Pla” (Fish) with Chinese Idiomatic Expressions Containing the Word “鱼” (Fish)

หลี่หลิน^{1*} และ พรรณธร ครุณนตร²

Li Lin^{1*} and Pannatorn Krutnate²

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Graduate student, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.

² ดร. อาจารย์ประจำสาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² Dr., Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.

*Corresponding author, E-mail: li.lin@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

สำนวนเป็นถ้อยคำที่ร้อยเรียงขึ้นจากความคิดและประสบการณ์ของคนในแต่ละสังคม เพื่อนำมาใช้สั่งสอนหรือเป็นข้อคิดเตือนใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น การศึกษาสำนวนจะช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิต สภาพสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาของชาติต่าง ๆ ได้ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ซึ่งมีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนทั้งสองภาษานี้ โดยการวิเคราะห์ความหมายประจำรูปของคำที่ประกอบอยู่ในสำนวน และความหมายของสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” ที่นำมาศึกษามีจำนวนทั้งหมด 8 สำนวน ส่วนสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ที่นำมาศึกษามีจำนวนทั้งหมด 14 สำนวน ผลการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ซึ่งมีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกันสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” เหมือนกัน 2) สำนวนไทยมีคำว่า “ปลา” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น และ 3) สำนวนจีนมีคำว่า “鱼” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่น การวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” พบว่า สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะภูมิประเทศ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา รวมทั้งมุมมองเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

คำสำคัญ: สำนวนไทย, สำนวนจีน, ปลา

Abstract

Idioms are phrases constructed from the thoughts and experiences of people in each society, used to educate and provide moral guidance about the way of life within that society. The study of idioms helps to understand the lifestyle, social conditions, culture, and the wisdom of various nations. The primary aim of this research article is to explore Thai Idiomatic Expressions featuring the term "Pla" (Fish) with their Chinese counterparts that contain the term "鱼" (Fish). By examining idioms that share similar or

identical meanings, the study aims to study the underlying connotations and implications in these bilingual idioms. Through a comprehensive analysis of the words and meanings in Thai Idiomatic Expressions utilizing the term "Pla" (Fish) with a total of 8 Thai Idiomatic Expressions and Chinese Idiomatic Expressions employing the term "鱼" (Fish) with a total of 14 Chinese Idiomatic Expressions. the research reflects on the interplay between the two languages. The comparative examination reveals that Thai Idiomatic Expressions utilizing the term "Pla" (Fish) and Chinese Idiomatic Expressions employing the term "鱼" (Fish), sharing synonymous or similar meanings, can be classified into three categories. Firstly, there are cases where both Thai and Chinese idioms employ the exact same term for fish, namely "Pla" and "鱼" respectively. Secondly, certain Thai idiomatic expressions incorporate the term "Pla" (Fish) while their Chinese counterparts utilize alternative terminology. Lastly, some Chinese idiomatic expressions incorporate the term "鱼" (Fish) while Thai idioms use different words altogether. The analysis of the reflections in Thai and Chinese idioms containing the word "Pla" or "鱼" reveals the geographical conditions, ways of life, wisdom, and perspectives on how people conduct their lives in society

Keywords: Thai Idiomatic Expressions, Chinese Idiomatic Expressions, Fish

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปลาและสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มาตั้งแต่ในสมัยโบราณ ดังสำนวนที่กล่าวว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” และ “ทรัพย์ในดิน สินในน้ำ” ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่อยู่ติดกับทะเลอันดามันและอ่าวไทย อีกทั้งยังมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านเกือบทุกพื้นที่ของประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ปลามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยเป็นอย่างมาก ความสำคัญของปลาที่เห็นได้อย่างชัดเจนประการหนึ่งคือ เป็นอาหารหลักของคนไทย ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงด้านที่ 1 และคำให้การชาวกรุงเก่า ที่กล่าวถึงปลาไว้ว่า

“เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู กูบำเรอแก่แม่กู กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู”

(ศุภยมา นุชวิทยาสรินธร, 2555)

ดังที่ สุมาลี วีระวงศ์ (2539) ในงานวิจัยเรื่อง เรื่องของปลาในสำนวนไทยกล่าวไว้ว่า สิ่งที่คนไทยกินกับข้าวเป็นประจำคือ ปลา จึงไม่แปลกที่สำนวนไทยที่อ้างอิงถึงปลาทั้งธรรมชาติ ลักษณะของปลา วิธีและอุปกรณ์สำหรับจับปลาและแปรรูปปลาเป็นอาหารมีจำนวนมาก เช่น ปลากระดี่ได้น้ำ ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ปลาหมอตายเพราะปาก ใจปลาซิว เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า สำนวนเหล่านี้มีที่มาจากลักษณะความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนไทยที่อยู่ใกล้ชิดและผูกพันกับปลามาตั้งแต่ในอดีต จึงได้สังเกตเห็นลักษณะทางธรรมชาติของปลาแล้วนำมาเปรียบเปรยเป็นสำนวน

สำนวน คือ ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัว พูดขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบ โดยใช้คำที่สั้น แต่กินความมาก (ขุนวิจิตรมาตรา, 2543, น. 1-2) สำนวนไทยเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนภาษาไทยเห็นความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมไทยที่สืบทอดมาตั้งแต่ในอดีต (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. ก - ฉ)

ประเทศจีนเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ปลามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังที่ Tao Siyan (2019, p. 3-18) ในหนังสือวัฒนธรรมปลาอธิบายไว้ว่า ปลามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนจีนหลายด้าน อาทิ ด้านอาหารการกิน คนจีนนิยมบริโภคปลาและถือว่าเป็นอาหารหลัก ในประเทศจีนจะมีวัฒนธรรมการรับประทานปลาเพื่อความเป็นสิริมงคลในเทศกาลสำคัญด้วย เนื่องจากคำว่า “鱼” หรือ “ปลา” ในภาษาจีน ออกเสียงพ้องกับคำว่า “余” หมายถึง มีมากมายจนล้นเหลือ ทางด้านคติความเชื่อ คนจีนเชื่อถือกันว่าปลาเป็นสัตว์มงคล เป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง ความเจริญ รุ่งเรือง และความสุข ในประเพณีหรือเทศกาลสำคัญ คนจีนจึงมักจะนำรูปปลามาใช้ประกอบในพิธี เช่น งานแต่งงานจะตัดกระดาษเป็นรูปปลาคู่ แล้วนำไปติดไว้ที่หน้าต่าง นอกจากนี้ คนจีนยังใช้ปลาเป็นสัญลักษณ์แทนความรัก ส่วนใหญ่เป็นเพราะความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ออกระหว่างปลากับน้ำทำให้นักถึงความรักระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งเห็นได้จากสำนวน เช่น “鱼水之情” (Zhao Shuting, 2022, P. 81)

Sun Yongbing (2008, p. 23) กล่าวว่าสำนวนที่มีคำว่า “ปลา” มีอยู่มากมายในภาษาจีนและภาษาไทย เช่น สำนวนจีน “大鱼吃小鱼, 小鱼吃虾米” จึงมีความหมายตรงกับสำนวนไทยว่า “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ในภาษาไทย และสะท้อนให้เห็นสังคมมนุษย์เพื่อแสดงปรากฏการณ์ทางสังคมปลาเป็นสัตว์ที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนจีนเช่นเดียวกับคนไทย

หลังจากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่า สำนวนที่มีคำว่า “ปลา” ในภาษาไทยและภาษาจีนมีจำนวนมาก สำนวนไทย - จีนที่มีคำว่า “ปลา” และความหมายคล้ายคลึงกัน สามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคมไทยและจีน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสำนวนไทย - จีนที่มีคำว่า “ปลา/鱼” และมีความหมายตรงหรือคล้ายคลึงกันเพื่อให้เห็นวัฒนธรรมร่วมและลักษณะเฉพาะของสังคมไทยและจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ซึ่งมีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน
- 2) เพื่อศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼”

ทบทวนวรรณกรรม

- 1) ความหมายของคำว่า “สำนวน” ในภาษาไทย

ขุนวิจิตรมาตรา (2543) อธิบายเกี่ยวกับสำนวนไว้ว่า เป็นคำพูดที่เป็นขั้นเชิง ไม่ตรงไปตรงมา แต่มีความหมายในคำพูด ผู้ฟังอาจเข้าใจทันที หรือต้องคิดจึงเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจเป็นอื่น หรือไม่เข้าใจเลยก็ได้ สำนวนนั้นเกิดจากมูลเหตุต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติ การกระทำ ศาสนา ประเพณี ความประพฤติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ให้ความหมายของสำนวนไว้ คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียง บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร เช่น สารคดีเรื่องนี้สำนวนโวหารดี

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอาศัยนิยามของสำนวนตามที่ขุนวิจิตรมาตราและราชบัณฑิตยสถานให้ไว้คือ เป็นถ้อยคำที่ใช้สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร และมีความหมายเชิงเปรียบเทียบ

- 2) ความหมายของคำว่า “成语” (สำนวน) ในภาษาจีน

พจนานุกรม Xiandai Hanyu Cidian (2016) อธิบายความหมายของ“成语” (สำนวน) ไว้ว่า

คือ กลุ่มคำหรือวลีที่ใช้สืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน มีรูปแบบตายตัว มักจะประกอบด้วยคำจำนวน 4 คำ และใช้ภาษาสละสลวย

ในหนังสือ Cihai (Shanghai Cishu Chubanshe, 2020: คำนำ) ให้นิยามความหมายของ “成语” (สำนวน) ไว้ว่า เป็นสำนวนประเภทหนึ่งที่ยืมใช้ในการสื่อสาร จะประกอบด้วยคำจำนวน 4 คำ บางสำนวนอาจแปลความหมายตามตัวอักษร และบางสำนวนต้องทราบแหล่งที่มาจึงจะเข้าใจความหมายของสำนวน

ในพจนานุกรม Xiaoxueshen Chengyu Cidian (Caituban) (Shuowenjiezi Cishu Yanjiu Zhongxi, 2019: คำนำ) กล่าวถึงความหมายของ “成语” (สำนวน) ว่า เป็นกลุ่มคำหรือประโยคสั้น ๆ ที่ใช้สืบกันมาเป็นเวลานาน มีรูปแบบตายตัว

สรุปได้ว่าคำว่า “成语” (สำนวน) ในภาษาจีนนั้นหมายถึง ถ้อยคำที่ใช้สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน มีความหมายทั้งแบบตรงตามตัวอักษร และแบบตีความโดยอาศัยแหล่งที่มาของถ้อยคำ

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นความต่างของสำนวนไทยและสำนวนจีน คือ สำนวนไทยเป็นถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร และมีความหมายเชิงเปรียบเทียบ แต่สำนวนจีน “成语” มีความหมายตรงตามตัวอักษรและไม่ตรงตามตัวอักษร

3) งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์

จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์ พบว่างานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์จะศึกษาสำนวนที่กล่าวถึงสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่ง งานวิจัยในลักษณะนี้มีทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง “สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า ‘งู’” ของ สุภัชญา สวัสดิ์โยธิน (2562) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประเภทของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า “งู” 2) เพื่อศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนที่มีคำว่า “งู” ในสำนวนไทยและสำนวนจีน 3) เพื่อศึกษาความเข้าใจการใช้สำนวนไทยที่มีคำว่า “งู” ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งคือ การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า “虎” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “เสือ” ของ พิชชาภา พลานุมาศ (2564) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “เสือ” ในภาษาไทยและภาษาจีนโดยการเปรียบเทียบความเหมือนของสำนวนที่มีคำว่า “เสือ” ในภาษาไทยกับสำนวนจีนมีคำว่า “虎” งานวิจัยเรื่องสุดท้ายคือ งานวิจัยของ เรณูภา สิทธิธิตะวงศ์ (2559) เรื่องการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ “สุนัข” กับ “คน” ในภาษาไทยและภาษาจีน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของถ้อยคำที่เปรียบเทียบพฤติกรรมของสุนัขกับการกระทำของคน และถ้อยคำที่เปรียบเทียบบุคลิกของสุนัขกับการกระทำของคน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์โดยศึกษาเป็นชนิดหรือประเภทของสัตว์ ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ปีก” ของ Waralak Saeueng (2550) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประการแรกคือ เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ปีก ประการที่สองคือ เพื่อวิเคราะห์ความหมายเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ปีก ประการสุดท้ายคือ เพื่อศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนที่เกี่ยวกับสัตว์ปีกในภาษาไทยและภาษาจีน

งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์ที่พบอีกลักษณะหนึ่งคือ การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนโดยศึกษาจากสำนวนที่เกี่ยวกับสัตว์หลายชนิด ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง “สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ : การเปรียบเทียบ” ของ พิริยา สุรขจร (2544) งานวิจัยนี้มี

วัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการคือ 1) ศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ 2) วิเคราะห์ความเปรียบในสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ 4 ชนิด คือ ม้า เสือ มังกร และปลา และ 3) ศึกษาภาพสะท้อนจากสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ด้านสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนและชาวไทย

งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์ในประเทศจีน เช่น Zhao Lele (2017) ศึกษาเรื่อง 汉泰成语对比研究 (การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและไทย) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่เกี่ยวกับสัตว์ พืช และอาหาร จากนั้นวิเคราะห์ศึกษาภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากสำนวนจีนและสำนวนไทย ทั้งวัฒนธรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในทั้งสองประเทศ เช่น ประเทศจีนและประเทศไทยมีวิธีการเดินทางในสมัยก่อนไม่เหมือนกัน ประเทศจีนส่วนใหญ่จะใช้วัวหรือม้าเป็นพาหนะ แต่ในประเทศไทย คนสมัยก่อนส่วนใหญ่ขี่ช้าง เห็นได้จากสำนวนไทยว่า ไม่รู้จักเสือ เอาเรือมาจอด น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า เป็นต้น

จากงานวิจัยดังกล่าวเห็นได้ว่า งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนเกี่ยวกับสัตว์ในประเทศไทยและประเทศจีนส่วนใหญ่จะศึกษาความหมายเปรียบเทียบของสำนวน และศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนจากสำนวนทั้งสองภาษา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำวิธีการศึกษาของงานวิจัยดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีน และงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสำนวนที่มีคำว่า “ปลา”

2. รวบรวมสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาแนวทางและวิธีดำเนินการวิจัย จากนั้นจึงรวบรวมสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” จากเอกสารและตำราที่นักวิชาการและนักวิจัยส่วนใหญ่นิยมใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับสำนวนไทย จำนวนทั้งหมด 5 เล่ม ได้แก่ 1) สำนวนไทยของขุนวิจิตรมาตรา (2543) 2) สำนวนไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) 3) สำนวนไทยของประเทือง คล้ายสุบรรณ (2554) 4) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) 5) ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2561)

เอกสารและตำราเกี่ยวกับสำนวนจีนที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 7 เล่มที่เป็นหนังสือน่าเชื่อถือและนักวิจัยนิยมนำมาใช้ ได้แก่ 1) 中国成语大辞典 (Zhongguo Chengyu Da Cidian) พจนานุกรมสำนวนจีน ของ Wang Tao (2008) 2) 成语大词典 (Chengyu Da Cidian) พจนานุกรมสำนวนใหญ่ ของ Chengyu Da Cidian Bianweihui (2013) 3) 现代汉语词典第七版 (Xiandai Hanyu Cidian) พจนานุกรมภาษาจีนสมัยใหม่ ของ Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi (2016) 4) สำนวนจีน ของ ส.สุวรรณ (2541) 5) ชุมนุมนำนวนจีน ของ มานิต เจียรบรรจงกิจ เล่ม 1 (2542) 6) ชุมนุมนำนวนจีน ของ มานิต เจียรบรรจงกิจ เล่ม 2 (2544) 7) ชุมนุมนำนวนจีน ของ มานิต เจียรบรรจงกิจ เล่ม 3 (2544)

3. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความหมายของสำนวนทั้งสองภาษา พร้อมทั้งวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเหมือนและความต่างของสำนวนไทยและสำนวนจีน

4. สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” เหมือนกัน 2) สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 3) สำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่น

1. สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” เหมือนกัน

สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ซึ่งมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีทั้งหมด 6 สำนวน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” เหมือนกัน

สำนวนไทย	สำนวนจีน
1. ปลาใหญ่กินปลาเล็ก	大鱼吃小鱼, 小鱼吃虾米 (ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ปลาเล็กกินกุ้งฝอย)
2. กระตี่ได้น้ำ	如鱼得水 (เหมือนปลาได้น้ำ)
3. เอากุ้งฝอยไปตกปลากะพง	以蚓投鱼 (เอาไส้เดือนมาหย่อนปลา)
4. จับปลาสองมือ	鱼与熊掌不可兼得 (ปลากับอุ้งตีนหมีได้มาพร้อมกันไม่ได้)
5. ปลาติดหลังแห	城门失火, 殃及池鱼 (ประตูเมืองไฟไหม้ ภัยลามไปถึงบ่อปลา)
6. ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว	鱼米之乡 (ถิ่นนาปลาข้าว)

สำนวน “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ในภาษาไทย หมายถึง ประเทศหรือคนที่มีอำนาจที่กดขี่ข่มขู่อ่อนแอหรือผู้น้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ส่วนในภาษาจีนใช้ว่า “大鱼吃小鱼, 小鱼吃虾米” (ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ปลาเล็กกินกุ้งฝอย) หมายถึง คนที่มีอำนาจหรือมีกำลังและเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่า (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016 : 247) จะเห็นได้ว่าสำนวนทั้งสองนี้เปรียบเทียบจากการสังเกตลักษณะตามธรรมชาติของปลาและห่วงโซ่อาหารตามธรรมชาติ คือสัตว์ที่มีขนาดใหญ่จะกินเหยื่อที่มีขนาดเล็กกว่าเพื่อความอยู่รอด โดยใช้เปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลที่มีอำนาจซึ่งมักจะเอาเปรียบบุคคลที่อ่อนแอกว่าอยู่เสมอ

สำนวน “กระตี่ได้น้ำ” ในภาษาไทย หมายถึง คนที่แสดงอาการดีอกดีใจตื่นเต้นจนตัวสั่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สำนวนดังกล่าวเกิดจากการสังเกตลักษณะตามธรรมชาติของปลากระตี่ว่า ยังสามารถอาศัยอยู่ในบ่อได้เมื่อถึงฤดูแล้ง เนื่องจากมีอวัยวะช่วยหายใจอยู่ในเหงือก เมื่อถึงฤดูฝนปลากระตี่จะกระโดดโลดเต้นว่ายน้ำเล่นได้ด้วยอาการสดชื่น จึงนำมาเปรียบกับพฤติกรรมของบุคคลที่มีอาการตื่นเต้นดีใจอย่างมาก ในขณะที่ภาษาจีนใช้ว่า “如鱼得水” (เหมือนปลาได้น้ำ) หมายถึง อยู่ในสิ่งแวดล้อมสบายและรู้สึกดีใจมาก (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016 : 1110) ซึ่งเกิดจากการสังเกตลักษณะตามธรรมชาติของปลาที่อาศัยอยู่ในน้ำที่มีความเย็นสบายและเหมาะสมสำหรับปลา คนจีนจึงนำสำนวนนี้มาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรู้สึกดีใจและสบายใจ

สำนวน “เอากุ้งฝอยไปตกปลากะพง” ในภาษาไทย หมายถึง ลงทุนน้อยแต่หวังได้ผลกำไรมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยคนไทยมองว่า กุ้งฝอยเป็นสัตว์ที่สามารถพบเจอและจับได้ง่ายตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ในขณะที่ปลากะพงเป็นสัตว์ที่พบเจอได้ยากกว่าและต้องลงทุนลงแรงโดยใช้เหยื่อปลอมเพื่อให้ได้

ปลากระพงมา ส่วนสำนวนจีนใช้ว่า “以蚓投鱼” (เอาไส้เดือนมาหย่อนปลา) หมายถึง การนำของที่มีค่าเพียงเล็กน้อยมาใช้ล่อเพื่อให้ได้ของที่มีค่ามาก (Wang Tao, 2008 : 877) โดยคนจีนมองว่า ไส้เดือนเป็นสัตว์ที่เจอและจับได้ง่ายตามพื้นดิน ส่วนปลาเป็นสัตว์ที่จะต้องลงทุนลงแรงโดยใช้เหยื่อไปล่อเพื่อให้ได้มา

สำนวน “จับปลาสองมือ” ในภาษาไทย หมายถึง มุ่งจะเอาให้ได้ทั้งสองอย่างพร้อมกัน ในที่สุดไม่ได้สักอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สำนวนนี้เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่ใช้มือเดียวจับปลาข้างละหนึ่งตัว โดยธรรมชาติของปลาจะมีผิวลื่น จับได้ยาก หากอยากจับปลาได้มันควรใช้มือทั้งสองช่วยประคองไว้ แต่หากโลภมากจับปลาพร้อมกันสองตัวในทีเดียว ก็อาจลื่นหลุดมือไปหมด (พุทธิรา มาสาซึ้ง, 2555) ส่วนสำนวนจีนใช้ว่า “鱼与熊掌不可兼得” (ปลากับอุ้งตีนหมีได้มาพร้อมกันไม่ได้) หมายถึง คนเราไม่สามารถได้ของที่มีค่าสองอย่างมาพร้อมกัน (Wang Tao, 2008, p. 650) โดยคนจีนมองว่า ปลาเป็นอาหารชั้นดี และอุ้งตีนหมีเป็นอาหารชั้นดียิ่งกว่า สำนวนนี้จะสื่อว่า ถ้าจะได้ก็อย่างหนึ่งก็ต้องเสียอย่างหนึ่งไม่มีทางได้พร้อมกันทั้งสองอย่าง (ส.สุวรรณ, 2541)

สำนวน “ปลาติดหลังแห” ในภาษาไทย หมายถึง คนที่พลอยได้รับเคราะห์กรรมร่วมกับผู้อื่นทั้งที่ไม่ได้มีส่วนพัวพันด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สำนวนนี้เกิดจากการที่คนไทยสังเกตวิธีการทอดแหจับปลา เมื่อสาวแหนำปลาขึ้นมาแล้ว อาจมีปลาตัวนอกของแหติดขึ้นมาด้วย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 182) ส่วนสำนวนในภาษาจีนใช้ว่า “城门失火, 殃及池鱼” (ประตูเมืองไฟไหม้ ภัยลามไปถึงบ่อปลา) หมายถึง คนเดือดร้อนเพราะสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องตัวเอง คนจีนในสมัยก่อนนิยมขุดคลองรอบเมือง และเลี้ยงปลาไว้ในคลอง เมื่อเวลาในเมืองเกิดเพลิงไหม้ คนจะไปตักน้ำที่คลองมาเพื่อใช้ดับไฟ ส่งผลให้ปลาขาดน้ำและอาศัยอยู่ในบ่อไม่ได้ (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016 : 169) คนจีนได้เปรียบสถานการณ์ของปลาดังกล่าวกับสถานการณ์ของคนได้รับความเดือดร้อนในสิ่งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องข้อกับตนเอง

สำนวน “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ในภาษาไทย หมายถึง บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยอาหารการกิน ส่วนสำนวนจีนใช้ว่า “鱼米之乡” (ถิ่นนาปลาข้าว) หมายถึง แหล่งที่หรือบ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016 : 1596) สำนวนทั้งสองนี้แสดงให้เห็นว่า ปลาเป็นอาหารที่สำคัญของคนไทยและคนจีน การพบปลาและข้าวจำนวนมากย่อมแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทั้งสองประเทศ

2. สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น มีทั้งหมด 4 สำนวน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น

สำนวนไทย	สำนวนจีน
1. ปลาช้องเดียวกัน	一个馒头起酵, 一笼馒头起酵 (หมั่นโถวก้อนหนึ่งขึ้นรา หมั่วโถวทั้งตะกร้าก็ขึ้นรา)
2. ผากปลาไว้กับแมว	如狼牧羊 (ให้หมาป่าไปเฝ้าแกะ)

สำนวน “ปลาช้องเดียวกัน” ในภาษาไทย หมายถึง คนที่อยู่รวมกัน ถ้ามีคนหนึ่งที่ทำสิ่งไม่ดี ก็จะทำให้คนอื่นเสียไปด้วย เหมือนปลาที่ใส่ไว้ในช้องเดียวกัน พอตัวหนึ่งเน่าเหม็น ก็พลอยทำให้ปลาตัวอื่นๆ เน่าเหม็นไปด้วย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 181) ตรงกับสำนวนจีนว่า “一个馒头

起酵，一笼馒头起酵” (หมั่นโถวก่อนหนึ่งชั้นรา หมั่วโถวทั้งตะกร้าก็ขึ้นรา) หมายถึง ข้อบกพร่องของสิ่ง ๆ เดียว กลับส่งผลให้มวลรวมของสิ่ง ๆ นั้นแย่ไปด้วย (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016)

สำนวน “ฝากปลาไว้กับแมว” ในภาษาไทย หมายถึง ไว้ใจคนที่ไม่ควรไว้ใจ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 202) ปลาพบเห็นได้โดยทั่วไป เนื่องจากบ้านอยู่ริมน้ำ อีกทั้งปลาก็เป็นอาหารที่ต้องการของแมว สัตว์ทั้งสองจึงถูกนำมาใช้เปรียบกับการกระทำของบุคคลที่ไม่อาจไว้ใจได้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เขาต้องการอยู่แล้ว เช่นเดียวกับในสำนวนจีนที่ว่า “如狼牧羊” (ให้หมาป่าไปเฝ้าแกะ) หมายถึง ไว้ใจคนที่ไม่ควรไว้ใจ (Wang Tao, 2008 : 592)

3. สำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่น

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า สำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่น มีทั้งหมด 8 สำนวน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่น

สำนวนจีน	สำนวนไทย
1. 鱼游釜中 (ปลาวายในหม้อ)	ลูกไก่อยู่ในกำมือ
2. 浑水摸鱼 (จับปลาในน้ำขุ่น)	ซุบมือเปิบ
3. 得鱼忘筌 (พอได้ปลาแล้วลืมไซ)	ได้แกง เทน้ำพริก
4. 鱼死网破 (ปลาตายตาข่ายแตก)	สู้ยิบตา
5. 三天打鱼, 两天晒网 (ตกปลาสามวัน ตากแหสองวัน)	เหยียบขี่ไก่ไม่ฝ่อ
6. 鱼靠水, 水靠鱼, 鱼水不分离 (ปลาพึ่งน้ำ น้ำพึ่งปลา ปลาและน้ำไม่แยกจากกัน)	น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า
7. 鱼目混珠 (ตาปลาปะปนไข่มุก)	ย้อมแมวขาย
8. 瞎子摸鱼 (ตาบอดคลำปลา)	ตาบอดคลำช้าง

สำนวนในภาษาจีนว่า “鱼游釜中” (ปลาวายในหม้อ) หมายถึง ตกอยู่ในอันตราย ไม่มีทางรอดไปได้ (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016 : 1597) โดยคนจีนได้เปรียบผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายกับปลาที่กำลังอยู่ในหม้อที่ตั้งบนเตาไฟว่า ไม่สามารถหนีรอดไปไหนได้ ในขณะที่สำนวนไทยใช้ว่า “ลูกไก่อยู่ในกำมือ” หมายถึง ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออยู่ในบังคับ ไม่มีทางต่อสู้อะไรได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำนวนในภาษาจีนว่า “浑水摸鱼” (จับปลาในน้ำขุ่น) หมายถึง ฉวยโอกาสในช่วงที่ขุลมุน (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016) สำนวนนี้เกิดจากการสังเกตว่า ในช่วงที่น้ำขุ่น ทำให้ปลาไม่สามารถว่ายน้ำไปไหนได้ ช่วงที่กำลังขุลมุนของปลาทำให้คนสามารถจับปลาได้ง่ายมากยิ่งขึ้น คนจีนจึงเปรียบเทียบการฉวยโอกาสดูกับการจับปลาในน้ำขุ่น ในขณะที่สำนวนไทยใช้ว่า “ซุบมือเปิบ” หมายถึง ฉวยประโยชน์จากคนอื่นโดยไม่ได้ลงทุนลงแรง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำนวนในภาษาจีนว่า “得鱼忘筌” (พอได้ปลาแล้วลืมไซ) หมายถึง พอทำอะไรได้สำเร็จ ก็ลืมสิ่งที่เคยพึ่ง (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016 : 272) สำนวนนี้คนจีนใช้การเปรียบเทียบการกระทำของบุคคลที่ลืมหรือไม่เห็นประโยชน์ของสิ่งที่เคยทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง

โดยเปรียบกับการจับปลาได้สำเร็จแล้ว ก็ลืมทิ้งไซไว้ สำนวนดังกล่าวคล้ายกับสำนวนไทยว่า “ได้แกง เท น้ำพริก” ซึ่งหมายถึง ได้ของใหม่มาทั้งของเก่าที่มีอยู่โดยไม่เห็นค่า (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

สำนวนในภาษาจีนว่า “鱼死网破” (ปลาตายตาข่ายแตก) หมายถึง ต่อสู้กันจนตายทั้งสองฝ่าย (Chengyu Da Cidian Bianweihui, 2013) สำนวนนี้นำลักษณะธรรมชาติของปลาที่พยายามต่อสู้เพื่อให้หนีรอดจากการถูกดักจับ ซึ่งความหมายของสำนวนนี้มีความคล้ายคลึงกับสำนวนในภาษาไทยว่า “สู้ยิบตา” หมายถึง สู้จนถึงที่สุด, สู้ไม่ถอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำนวนในภาษาจีนว่า “三天打鱼, 两天晒网” (ตกปลาสามวัน ตากแหสองวัน) หมายถึง ไม่มีจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ในการทำงานหรือการเรียน มักจะหยุดกลางคันเสมอ หรือทำอะไรไม่เสมอดันเสมอไป (Chengyu Da Cidian Bianweihui, 2013) สำนวนนี้เปรียบกับการกระทำของบุคคลที่ไม่ได้มีความมุ่งมั่นตั้งใจในสิ่งที่ทำเหมือนกับการออกไปทอดแหจับปลาได้เพียงสามวัน แล้วก็หยุดพักอีกสองวัน ตรงกับสำนวนไทยว่า “เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ” หมายถึง ทำอะไรไม่จริงจัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำนวนในภาษาจีนว่า “鱼靠水, 水靠鱼, 鱼水不分离” (ปลาพึ่งน้ำ น้ำพึ่งปลา ปลาและน้ำไม่แยกจากกัน) หมายถึง การอยู่ร่วมกันโดยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เปรียบเหมือนกับปลาที่ต้องอาศัยน้ำ และน้ำก็ต้องอาศัยปลา ฉะนั้นจึงไม่สามารถที่จะแยกกันได้ (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2016) คนจีนได้เปรียบเทียบการพึ่งพาอาศัยกันเหมือนน้ำกับปลา ซึ่งเป็นสิ่งที่จะแยกขาดจากกันไม่ได้ กล่าวคือ ถ้าปลาไม่มีน้ำก็จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ในขณะที่น้ำที่ไม่มีปลาก็จะแสดงถึงความไม่สมบูรณ์ของระบบนิเวศ สัตว์อื่น ๆ ก็ไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ ตรงกับสำนวนไทยว่า “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” หมายถึง การพึ่งพาอาศัยกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำนวนในภาษาจีนว่า “鱼目混珠” (ตาปลาปะปนไข่มุก) หมายถึง เอาสิ่งของที่ไม่ดีหรือของปลอม มาปะปนกับของดีหรือของจริง เพื่อหลอกลวง ตบตาคนอื่นให้หลงเชื่อ (Chengyu Da Cidian Bianweihui, 2013) เปรียบกับการนำตาของปลามาปะปนกับไข่มุก ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อหลอกลวงตบตาผู้อื่น สำนวนนี้ทำให้เห็นว่าคนจีนมองไข่มุกเป็นของที่มีคุณค่าและมีราคา ในขณะที่ภาษาไทยใช้ว่า “ย้อมแมวขาย” หมายถึง หลอกลวงเอาง่าย ๆ เอาของหรือคนไม่ดีมาหลอกลวงขาย หรือหลอกให้หลงเชื่อว่าเป็นของดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำนวนในภาษาจีนว่า “瞎子摸鱼” (ตาบอดคลำปลา) หมายถึง ทำอะไรเหมือนคนตาบอด ขาดการพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน แล้วค่อยตัดสินใจหรือสรุปเรื่องราวเหตุการณ์นั้น ๆ (Chengyu Da Cidian Bianweihui, 2013) ในขณะที่สำนวนไทยใช้ว่า “ตาบอดคลำช้าง” หมายถึง ทำอะไรไม่ได้ด้วยความเข้าใจในเรื่องราวหรือเหตุการณ์อย่างถ่องแท้จนทั่วทุกด้านเสียก่อน ก็ทำการสรุปหรือคาดคะเนอย่างไม่ถูกต้อง หรือคนที่รู้อะไรเพียงด้านเดียวหรือจุดเดียว แล้วคิดว่าตนเองรู้จักสิ่งนั้นอย่างแท้จริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) จะเห็นได้ว่า

ภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนเกี่ยวกับปลา

จากการศึกษาสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” และสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” โดยวิเคราะห์จากรูปคำที่ประกอบอยู่ในสำนวน ทำให้เห็นภาพสะท้อนในด้านลักษณะภูมิประเทศ สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา มุมมองเกี่ยวกับปลาของคนในสังคมไทยและสังคมจีน ดังนี้

1. **ลักษณะทางภูมิประเทศ** จากการพิจารณาสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” จำนวน 3 สำนวน ได้แก่ 1) ปลาใหญ่กินปลาเล็ก 2) กระตี่ได้น้ำ และ 3) ใจปลาซิว และสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ทั้ง 3

สำนวน ได้แก่ 1) “大鱼吃小鱼, 小鱼吃虾米” (ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ปลาเล็กกินกุ้งฝอย) 2) “如鱼得水” (เหมือนปลาได้น้ำ) และ 3) “鱼靠水, 水靠鱼, 鱼水不分离” (ปลาพึ่งน้ำ น้ำพึ่งปลา ปลาและน้ำไม่แยกจากกัน) ทำให้เห็นลักษณะตามธรรมชาติของปลาที่อาศัยอยู่ในน้ำ ทำให้เห็นว่าทั้งประเทศไทยและประเทศจีนเป็นประเทศที่มีแหล่งน้ำและมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีภูมิประเทศคล้ายคลึงกัน

2. สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จากการศึกษาสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” และสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยและชาวจีนจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ การทำประมง เกษตรกรรม และอาหารการกิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 อาหารการกิน จากสำนวน “ข้าวใหม่ปลามัน” “ฝากปลาไว้กับแมว” ช่วยสะท้อนให้เห็นอาหารการกินของคนไทยว่า ทานข้าวและปลาเป็นอาหารหลัก ตลอดจนมีการนำปลามาเป็นวัตถุดิบในการทำอาหาร ในขณะที่สำนวนจีนว่า “鱼游釜中” (ปลาวายในหม้อ) สะท้อนให้เห็นว่า คนจีนก็ถือว่าปลาเป็นอาหารหลักเช่นกัน ดังที่ Tao Siyan (2019) กล่าวไว้ว่า คนจีนถือปลาเป็นอาหารหลัก ตั้งแต่การกินปลาดิบไปจนถึงการปิ้งและปรุงเป็นอาหารต่าง ๆ ตั้งแต่การบริโภคตรงจนถึง การทำให้แห้ง และการดอง ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมการกินปลาของคนจีน ดังนั้นคนไทยและคนจีนทานปลาเป็นอาหารหลักและมีวิธีปรุงอาหารปลาได้หลายอย่าง

2.2 การงานอาชีพ จากสำนวนไทยว่า “เอากุ้งฝอยไปตกปลากะพง” “จับปลาสองมือ” และ “ปลาติดหลังแห” และสำนวนจีนว่า “以蚓投鱼” (เอาไส้เดือนมาหย่อนปลา) “浑水摸鱼” (จับปลาในน้ำขุ่น) “三天打鱼两天晒网” (ตกปลาสามวัน ตากแหสองวัน) และ “鱼死网破” (ปลาตายตาข่ายแตก) สำนวนเหล่านี้ทำให้เห็นสภาพของการทำประมงว่า ทั้งสองประเทศมีการหาปลาจากแหล่งน้ำ โดยใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ คือ การใช้เบ็ดตกปลา การใช้แหในการจับปลา นอกจากนี้ ยังสังเกตได้จากสำนวน “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ในภาษาไทยสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับการเกษตรคือ การประกอบอาชีพปลูกข้าวทำนา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับสำนวนจีนว่า “鱼米之乡” (ถิ่นนาปลาข้าว) สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศจีนมีลักษณะภูมิประเทศที่เอื้อต่อการปลูกข้าวทำนา และปลากับข้าว

3. ภูมิปัญญา จากการศึกษาสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” และสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ช่วยแสดงให้เห็นภูมิปัญญาที่สำคัญ คือ ภูมิปัญญาด้านการประดิษฐ์เครื่องมือจับปลารูปแบบต่าง ๆ เช่น ดัก ซ้อน จับ และซัง ได้แก่ “ไซ” “แห” “ซ้อง” เป็นการประดิษฐ์ของกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรและประมง ทำให้บุคคลเหล่านี้ประดิษฐ์เครื่องมือโดยผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ ขนบประเพณี ความเชื่อเฉพาะถิ่น จนทำให้เครื่องจักสานมีลักษณะเฉพาะถิ่นที่แฝงด้วยภูมิปัญญา (สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย, 2561) เช่น

ไซ หรือที่ชาวจีนเรียกว่า 筌 (ไซ) เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับดักปลา โดยใช้ไม้ไผ่เป็นวัตถุดิบในการจักสาน เนื่องจากทนทานต่อสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นและทนน้ำ จากสำนวนจีนว่า “得鱼忘筌” (พอได้ปลาแล้วลืมไซ) รวมถึงสำนวนไทยว่า “ตีปลาหน้าไซ” ทำให้เห็นว่า ทั้งสองประเทศมีเครื่องจักสานที่ใช้ดักปลาเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นบริเวณลุ่มแม่น้ำใกล้เคียงกัน

แห หรือที่ชาวจีนเรียกว่า 网 (แห) เป็นเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำ ซึ่งชาวบ้านนิยมใช้แหเป็นเครื่องมือจับปลา โดยการถักเป็นตาข่ายแล้วใช้ทอดให้แผ่เป็นวงลงในน้ำ แล้วรวบดึงปลาขึ้นมาจากน้ำ เมื่อใช้แหจับปลาเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงนำแหมาตากให้แห้ง และนำไปเก็บไว้บนที่สูง (อานนท์ ภาคมาลี, 2556)

จากสำนวนไทยว่า “ปลาติดหลังแห” และสำนวนจีนว่า “三天打鱼, 两天晒网” (ตกปลาสามวัน ตากแหสองวัน) และ “鱼死网破” (ปลาตายตาข่ายแตก) ทำให้เห็นว่า ทั้งสองประเทศมีการประดิษฐ์เครื่องมือจับปลาที่มีลักษณะเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นบริเวณลุ่มแม่น้ำใกล้เคียงกัน รวมทั้งมีพื้นที่ที่อยู่บริเวณชายฝั่งทะเล

ข้อ เป็นเครื่องมือที่ใช้ใส่ปลา ปู รูปทรงคล้ายตะกร้าปากแคบ ก้นเป็นทรงสี่เหลี่ยมจตุรัส จากสำนวนไทยที่ว่า “ปลาในข้องเดียวกัน” ทำให้เห็นว่า คนที่อยู่อาศัยบริเวณลุ่มน้ำในประเทศไทยได้สานข้องมาใช้เพื่อต้องการจับสัตว์น้ำที่หามาได้

4. มุมมองเกี่ยวกับปลา จากการเปรียบเทียบสำนวนเกี่ยวกับปลาของทั้งสองประเทศพบว่า สำนวนทั้งสองประเทศได้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับปลาที่มีความคล้ายคลึงกันคือ “ปลาเป็นผลประโยชน์หรือโอกาส” กล่าวคือ ในสำนวนไทยว่า “เอากุ้งฝอยไปตกปลากะพง” “จับปลาสองมือ” และ “ขุดบ่อล่อปลา” คนไทยมองว่า ปลาเป็นสัตว์ที่ใช้เปรียบกับโอกาสที่จะต้องไปแสวงหาเพื่อให้ได้มา เช่นเดียวกับในสำนวนจีนว่า “浑水摸鱼” (จับปลาในน้ำขุ่น) “以蚓投鱼” (เอาไส้เดือนมาหย่อนปลา) และ “鱼与熊掌不可兼得” (ปลากับอุ้งตีนหมีได้มาพร้อมกันไม่ได้) สำนวนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมุมมองที่ชาวจีนมีต่อปลาวา ปลาเปรียบกับผลประโยชน์หรือโอกาส ดังจะเห็นได้จากการที่ปลาถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของผลกำไรหรือผลประโยชน์จากการทำธุรกิจ ดังนั้นชาวจีนที่ทำธุรกิจการค้าขายจึงมักชอบเลี้ยงปลา หรือมีของประดับตกแต่งที่ทำงานของตกแต่งบ้านเกี่ยวกับปลาจำนวนมาก (ModernArt, 2558)

สรุปและอภิปรายผล

สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ดังกล่าวนี้นี้ ซึ่งมีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ 1) สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” เหมือนกัน มีสำนวนในภาษาไทย 6 สำนวน สำนวนในภาษาจีน 6 สำนวนเช่นกัน 2) สำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น มีสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” ในภาษาไทย 4 สำนวน 3) สำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” แต่สำนวนไทยใช้คำอื่น มีสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” 8 สำนวน สำนวนทั้งสามประเภทนี้ส่วนใหญ่มักจะนำลักษณะตามธรรมชาติของปลา และวิธีการหาปลามาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล และมีภาพสะท้อนด้านลักษณะทางภูมิประเทศ ทางวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งการทำประมง เกษตรกรรม อาหารการกิน ทางภูมิปัญญา และมุมมองเกี่ยวกับปลา ซึ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมร่วมและเฉพาะในสังคมไทยและสังคมจีน

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะภูมิประเทศของทั้งสองประเทศว่ามีแหล่งน้ำและมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันในด้านการทำงานอาชีพ และอาหารการกิน

นอกจากลักษณะภูมิประเทศ และวิถีชีวิตแล้ว การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ยังทำให้เห็นภาพสะท้อนทางด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประมงด้วย ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิริยา สุรขจร (2544) ที่ศึกษาเปรียบเทียบ สำนวนจีนและสำนวนไทยที่คำเกี่ยวกับสัตว์ จำนวน 4 ชนิด คือ ม้า เสือ มังกร และปลา ซึ่งผลการวิจัยสำนวนเกี่ยวกับปลาได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในด้านการทำงานอาชีพที่ทำเกษตรกรรม และการประมงเหมือนกัน อีกทั้งมีลักษณะการกินอยู่คล้ายคลึงกันด้วย

ประเทศไทยและประเทศจีนมีภูมิประเทศและภูมิอากาศใกล้เคียงกันบ้าง ทั้งสองประเทศมีแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ คนในทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะคนภาคกลางนิยมสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ และ

จับปลามาทำกับข้าว ดังนั้นในภาษาไทยและภาษาจีนมีสำนวนที่เกี่ยวกับปลาเป็นจำนวนมาก (ฉิน หยง หลิน, 2526) การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปลา” กับสำนวนจีนที่มีคำว่า “鱼” ที่มีความหมายตรงกันหรือคล้ายคลึงกัน นอกจากทำให้เห็นความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในด้านความหมายของสำนวนไทยและสำนวนจีนแล้ว ยังช่วยให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความคิดต่าง ๆ ในสำนวน ซึ่งจะเห็นวัฒนธรรมร่วมและลักษณะเฉพาะในสังคมไทยและสังคมจีนอย่างเด่นชัด

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนในภาษาอื่นที่มีคำว่า “ปลา” เช่น สำนวนญี่ปุ่น สำนวนเกาหลี สำนวนเวียดนาม เป็นต้น

ควรศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยกับสำนวนจีนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์อื่น ๆ เช่น ควาย/วัว ไก่ หมา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). สำนวนไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหนังสือ.
- ขุนวิจิตรมาตรา. (2543). สำนวนไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- ฉิน หยง หลิน. (2526). สำนวนจีนและสำนวนไทย: การศึกษาเปรียบเทียบ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2554). สำนวนไทย (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์.
- พิริยา สุขจร. (2544). สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์: การศึกษาเปรียบเทียบ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พิชชาภา พลานุมาศ. (2564). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า “虎” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “เสือ”. วารสารสุทธิปริทัศน์, 35(4), 74-103.
- พุทธิรา มาสาซ้าย. (2555). 1,000 สำนวนสุภาษิต คำพังเพยไทย : สอนให้น้อยให้เป็นเด็กดี. กรุงเทพฯ : เอ็มไอเอส.
- มานิต เจริญบรรจงกิจ. (2542). ชุมนุมนำนวนจีน 1 . กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- _____. (2542). ชุมนุมนำนวนจีน 2 . กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- _____. (2544). ชุมนุมนำนวนจีน 3 . กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2561). ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- เรณูภา สิทธิธะวงศ์. (2559). การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ “สุนัข” กับ “คน” ในภาษาไทยและภาษาจีน. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 9(2), 159-167.
- ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2555). จารึกพ่อขุนรามคำแหง. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2567 จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/47>
- ส.สุวรรณ. (2541). สำนวนจีน. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย. (2561). จักสานลุ่มน้ำโขง. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.sacit.or.th/uploads/items/attachments/f12f2b34a0c3174269c19e21c0>

7dee68/_8af7b5b55ddcd72cd32a025d3d22c02d.pdf

สุมาลี วีระวงศ์. (2539, ธันวาคม). เรื่องของปลาในสำนวนไทย. สารคดี, 12(142), 65-68.

สุภัญญา สวัสดิ์โยธิน. (2562, กรกฎาคม-ธันวาคม). สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า “งู”. วารสาร
ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 8(2), 100-125.

อานนท์ ภาคมาลี. (2556). หมอออนามัย แห เครื่องมือจับปลา. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2567 จาก
<https://www.gotoknow.org/posts/500298>.

Chengyu Da Cidian Bianweihui. (2013). Chengyu Da Cidian [Idiom Dictionary]. Beijing: The
Commercial Press.

ModernArt. (2558). “ปลา” และความเชื่อของชาวจีน. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2567 จาก
<http://www.dmodernart.com/article/362/>

Sun Yongbing. (2008). Hantai Dongwu Chenyu de Duibi Fenxi [A Contrastive Study on
Animal Idioms in Chinese and Thai]. (Master's thesis). Xiamen University, Xiamen,
China.

Shanghai Cishu Chubanshe. (2020). Cihai [Sea of Words]. Shanghai : Shanghai
Lexicographical Publishing House.

Shuowenjiezi Cishu Yanjiu Zhongxin. (2019). Xiaoxueshen Chengyu Cidian (Caituban).
[Dictionary of idioms for primary school students] (color picture version). Beijing:
Sinolingua Co. Ltd.

Tao Siyan. (2019). Zhongguo Yu Wenhua [Chinese Fish Culture]. Beijing : The Commercial
Press.

Wang Tao. (2008). Zhongguo Chengyu Da Cidian [Dictionary of Chinese Idioms]. Shanghai :
Shanghai Lexicographical Publishing House.

Waralak Saeueng. (2550). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ปีก
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Zhao Lele. (2017). Hantai Chenyu Duibi Yanjiu [Comparative study of Chinese and Thai
idioms]. (Master's thesis). Harbin Normal University, Harbin, China.

Zhao Shuting. (2022). Lunyuanyu ShiJin Hunlian Chenyu de Wenhua Yiyi [Cultural
Significance of Love and Marriage Idioms Originated from The Book of Songs].
Journal of North University of China (Social Science Edition), 38(5), 78 – 89.

Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi. (2016). Xiandai Hanyu
Cidian [Modern Chinese Dictionary (7th ed)]. Beijing: The Commercial Press.